

Na jakiej podstawie wnioskujemy o zmianach cech osobowości na przestrzeni życia? Co wpływa na sposób postrzegania zmian własnych i dotyczących innych ludzi na wymiarze cech osobowości w czasie? Czy przewidywane i postrzegane zmiany są spójne z tym, jak faktycznie zmieniają się ludzie?

Mój projekt badań realizowanych w ramach przygotowywanej pracy doktorskiej dotyczy percepcji zmian osobowości na przestrzeni życia. Wcześniejsze badania wskazywały, że ludzie postrzegają, że teraz są lepsi niż byli kiedyś i przewidują kontynuację rozwoju w kierunku pozytywnym w przyszłości.

Jednym z wyjaśnień tego efektu jest motyw autowaloryzacji Ja (ang. *self enhancement*), który może sprawiać, że ludzie celowo nie doceniają swojego Ja w przeszłości, aby odczuwać, że poczynili postęp w chwili obecnej. Jednakże najnowsze badania z zakresu porównywania siebie i innych w czasie (tj. porównań temporalnych) pokazują, że motyw autowaloryzacji Ja nie wyjaśnia w pełni tego efektu pozytywności, gdyż zmiany nie zawsze zmierzają jednoznacznie w kierunku pozytywnym.

Celem moich działań realizowanych w ramach pracy doktorskiej jest analiza trzech mechanizmów wyjaśniających percepcję zmian osobowości na przestrzeni życia: społecznie podzielanych przekonań na temat zmian w zakresie cech osobowości na przestrzeni życia, motywu autowaloryzacji Ja oraz motywu samoaktualizacji. Społecznie podzielane oczekiwania to podzielane powszechnie założenia dotyczące tego, jak zachowują i jak zmieniają się ludzie na różnych etapach życia. Motyw autowaloryzacji Ja, to tendencja do uprzywilejowanego postrzegania siebie w kontekście porównań społecznych i skłonność do utrzymania pozytywnego obrazu Ja w porównaniu z innymi. Motyw samoaktualizacji jest rozpatrywany w moim projekcie jako skłonność do realizowania swojego potencjału i stawania się tym, kim tak naprawdę się jest.

W serii badań zaplanowanych w mojej rozprawie doktorskiej sprawdzam, czy postrzeganie osobistych zmian w zakresie osobowości na przestrzeni życia będzie spójne z ogólnymi przekonaniami na temat tego, jak zmieniają się ludzie w ogóle. W ramach mojego projektu spróbuję także odpowiedzieć na pytanie, czy dla cech związanych z podstawowymi potrzebami psychologicznymi badani będą przewidywać zmiany w kierunku pozytywnym od dzieciństwa do dorosłości lub wieku średniego, a następnie stabilność w dalszym okresie życia, podczas gdy dla cech niezwiązanych z podstawowymi potrzebami psychologicznymi będzie przewidywany spadek od wieku dorosłego lub średniego.

Wyniki wstępnego badania pokazują, że badani przewidują, iż w ciągu życia następuje wzrost w zakresie ekstrawersji i otwartości na nowe doświadczenia do okresu wczesnej młodości, a następnie spadek w późniejszych etapach życia. Z kolei ugodowość, sumienność i stabilność emocjonalna wzrasta wraz z wiekiem (od dzieciństwa do starości). Wyniki te odzwierciedlają to, co zostało pokazane w wynikach badań podłużnych, opisanymi w literaturze.

Kolejnym krokiem będzie sprawdzenie, czy i w jakim stopniu postrzeganie zmian odnoszących się do Ja koresponduje ze zmianami dotyczącymi postrzegania innych ludzi oraz czy będzie występował efekt pozytywności w percepcji zmian osobistych w porównaniu ze zmianami społecznymi. Dodatkowo zmierzę i zweryfikuję zależności pomiędzy postrzeganiem zmian osobowości a poczuciem autentyczności i dobrostanem (m.in. samooceną, satysfakcją z życia i poczuciem sensu w życiu). Następnie analizować będę spójność pomiędzy percepcją zmian a poczuciem autentyczności. Przewiduję, że im bardziej spójne są raportowane zmiany przeszłe i prognozowane zmiany przyszłe z zaspokajaniem podstawowych potrzeb psychologicznych, tym większe będzie poczucie autentyczności na przestrzeni całego życia.

Proponowane w ramach projektu badania pomogą zweryfikować nowe ramy koncepcji wyjaśniających percepcję zmian osobowości na przestrzeni życia. Trzy mechanizmy leżące u podstaw percepcji zmian osobowości, tj. kulturowo podzielane oczekiwania dotyczące zmian osobowości, motyw autowaloryzacji Ja i motyw samoaktualizacji, są elementami uzupełniającymi się wzajemnie i mogącymi pogłębić rozumienie zjawiska. Zgodnie z moją wiedzą, percepcja zmian osobowości i podstawowych potrzeb psychologicznych nie była dotąd badana w ujęciu temporalnym, z uwzględnieniem regularnych interwałów czasu na przestrzeni życia.